

Na obáli.

(Novela. Spisala Márica).

I.

Kaj boš rokó dajál,
Kaj boš slovó jemál;
Čuj, mrzel veter piše
In temna je že noč.

olnce jesensko je zagrnjeno s temnimi oblaki, katere podí mrzel veter po nebu; ves svet se vidi takó žalosten, kakor bi ne bilo več upa, da prisije solnčna svetloba.

Po strmih nerodnih stopnicah, ki držé s prijaznega Proseka v lepi Miramare, hití gospodska déklica. Vidi se ji, da ji je pot dobro znan, zakaj niti jedenkrat se ne spotakne na zdaj višjih, zdaj nižjih, zdaj širokih, zdaj ozkih stopnicah. Lice ji žarí, in iz lepih modrih očij ji iskrá ogenj.

Veter ji je vrgel raz glavo debeli kiti, kateri je imela pripeti okrog glave, kakor ondotne kmetíce, da jo bičata zdaj po hrbtu, zdaj po rami, ko hití nizdolu.

Ali vsega tega ne vidi in ne čuti.

Končá nelepi pot, prekorači železno cesto in že je na vrtu.

Stopa po lepem drevoredu vedno hitro, zavija zdaj na desno, zdaj na levo stran in postane napósled na poti, ki ima na levi in desni stráni dolgo vrsto samih kamelij. Takó stoji nekoliko trenutkov, potem se obrne proti bližnjemu ovinku, odkoder je čula moške korake.

Skoro potem se izza zelenega ovinka prikaže mladenič, ki brzo koraka proti nji.

»Bog te žívi, Jelica!« pozdravi jo s prisiljeno-veselim glasom, »bilo ti je vender mogoče priti; bal sem se, da te ne bode.«

»O ne, Ivan«, odvrne Jelica, »ali misliš, da bi te bila prosila, ko ne bi vedela, da mi bode mogoče govoriti s tabo? Vedela sem, da mora oče v Reko, in res je šel že davi in se vrne šele jutri.«

Takó govoreč gresta držé se za roke k bližnji klópicí, na katero sedeta.

Obá sta razmišljena; tare ju neka skrb, da ne more nobeden pričeti govorice.

»Takó strašen dan je danes,« pravi vender Jelica, »zdi se, kakor bi se bližal konec svetá.«

»Za naju pa še posebno strašen,« odvrne Ivan in stisne krepkeje nje roko, kakor bi se bal, da mu déklica ne uide.

Deklè ga plaho pogleda in se še bolj ustraši, ko vidi, kakó je bled in kakó mu je tožen pogled.

»Dolgo se ne bodeva videla, Jelica,« reče ji z bridkim glasom, toda z nasmehom na ustih, da bi je ne prestrašil preveč.

»Iti moram od tod, ker tvoj oče takó hoče, in jaz pojdem, zaradi tebe pojdem, da te bodem mogel tem prej imenovati svojo.«

»Ako odideš iz Trsta, tedaj bodi prepričan, da me ne bodeš imel zlépa,« pravi Jelica z odločnim glasom. »Vse je trdilo, da si že daleč od tod; le srce mi je pravilo, da ni res, da si še tu! Pisala sem ti, ker sem vedela, da nisi odšel brez pozdrava, in zapovej ti, kdorkoli hoče.«

»Res je, daleč bi že moral biti, ali moral sem še urediti zastarele popirje gospodarju svojemu. Ko bi bil moral oditi prej, naznanil bi ti bil.«

»Ti si me mislil morda iznenádejati s svojo novico o odpotovanji, toda nisi me, prijatelj dragi! O vsem tem me je dobrohotno že poučil — on! ‚No, čestitam ti‘, dejal mi je namreč z nasmehom, ‚čestitam, da bodeš skoro gospá Svetkova, dasi ne bode tvoj mož takó ljubezniv in mil, kakor si želiš! Ali kaj to? Denar je glavna stvar, in tega ima!‘ — Zahvalila sem ga za čestitanje in Svetkov denar ter rekla, da Svetkova ne bodem nikdar. — ‚Haha, ne bodeš!‘ smijal se je hudobno; ‚videli bodemo; zdaj si ujeta, ptičica moja! Tistega tvojega ljubljenca, ki ti je zbégal možgane, poslali smo čez mórje, videla ga ne bodeš več!‘ — Strašno so me zadele te besede na prvi hip, ali ko sem potem sama premišljala, pravilo mi je srce, da ni res, da te še niso odpravili čez mórje. In zdaj si še tu, Ivan, in ne smeš odpotovati, ali vsaj ne brez mene. Ako me res ljubiš, Ivan, ne puščaj me sáme; ostani tu, ali vzemi me s sabo!«

»Ne, Jelica, jaz ne smem ostati tukaj,« pravi mladenič, »sicer so izgubljena tri dolga naporna leta, kakor tudi lepa bodočnost moja. Ti tudi ne moreš z menoj; saj veš, da je gospodar moj, četudi mêní jako naklonjen, venderle zmerom prijatelj očetu tvojemu. Jaz grem, ti ostaneš, Jelica; ali vrnem se skoro, takó mi je obljubil gospodar. In ko se vrnem, tedaj, Jelica, pričnè se nama najsrečnejše življenje, in nihče naju ne loči več.«

»Zdi se mi, dragi moj, da premalo poznaš tega možá, katerega moram imenovati očeta, in bojim se, da me ne najdeš žive, ko se vrneš! Ali pa, kar je vsekakor slabše, najdeš me v rokah ónega, katerega ni imenovati ne morem. Oni trije so to premislili dôkaj dobro, ne bój se, Ivan.«

Ivan jo tolaži, da vidi vse prečno in da ne bode takó hudo, zakaj za leto dnij bode že zopet pri nji.

Slika ji potem lepo prihodnjost tam v prijazni hišici ob morji, in posreči se mu, da jo potolaži nekoliko. Toda odpraviti ji ne more raz obraz ónih žalostnih potez, katere ga senčijo.

Veter jame silneje pihati; mrak se bliža in naznanja temno neprijetno noč.

Jelica vstane, dasi ji Ivan prigovarja, naj še ostane.

Dvigne se torej še on, objame jo in strastno pritisne náse. Takó stojita nekoliko časa in izkušata resnico, da

»Srcé na srce, glavo h glavi,
To bolečine vse ozdravi.«

Stopata potem drug poleg družega po prelepem parku proti železnici in odtod po stopnicah proti Proseku.

Večkrat postaneta, dozdeva se jima, da čujeta nekoga; toda le veter šumi po drevji in spodaj bučí mórje ter se razljučeno zaganja ob bregove. Tu in tam zalaja v dalji pes, oglasi se pozna žuželka, in zopet šumi le veter in buče samó valovi.

Spehana po strmem poti, postaneta na vrhu, sedeta poleg studenca na veliko skalo in počivata. Kolikokrat sta že hodila tod, ali kakó različni so bili ti potje!

Nocoj sta obá tožna, kakor je tudi žalostna priroda.

Ker se je že popolnoma zmračilo, poslovita se. Bilo je, kakor bi se ločila za veke.

II.

Kaj sloniš ti, lepa žena,
Bledih lic, solznih očij,
Sáma v žalost vsa vtopljena,
Ko ves svet se veselí?

Stritar.

Bilo je pred tremi leti. Poletno solnce je stalo visoko na nebu. V zraku niso letale ptice, vsaka si je rajši poiskala zavetja pred solncem v grmu, ali med zelenim listjem košatega drevja. Metulji pa so se vender gugali v soparnem zraku od cvetice do cvetice.

Nekoliko prej, nego prideš po tržaškem póti na Prosek, vidiš srednje veliko poslopje. Zidano je ukusno; jako umetno obdelani vrt pred njim pa kaže, da gospodar umeje, kaj je lepó. Okolo posestva je vse mirno; videti je, kakor bi tu ne stanoval nihče. Nikjer ni slišati glasú, nikjer videti človeka.

Sèmkaj po vožnem poti tržaškem, prav tam, kjer se cesta močno zavija, stopa mož, gospodski oblečen, toda ves bel od silnega cestnega prahu. Človek bi mu na prvi pogled prisodil osemindvajset let. Zunanost njegova je prijetna, njega resni obraz in njegove oči kažejo, da je mladenič že izkušen mož. V desnici nosi potno palico, z levico pa si privzdiguje velik slamnik, da bi si hladil vročo glavo. Na desni rami preko prsij in hrbtu do levega boka ima pás, ki nosi kositarjevo škatljo, iz katere so videti korenike raznih rastlin. Ko je že blizu omenjene hiše, hipoma postane in stopi h kraju ceste.

Pod cesto, pošev nizdolu proti morju, prostira se gozd; tla so porastena z mehko travo. Dober lučaj pod cesto sedi mlada déklica. Glavo ima naslonjeno na deblo in ihtí. Jedno roko drží pod čelom, z drugo pa puli travo.

Oprezno stopi mladi naš potnik s ceste v gozd in vedno opreznije in tiše stopa proti déklici. Nekoliko korakov za njo postane. V obraz ji ne more videti, ker ga opira na drevó, ali ta njena glavica! Na pol razpleteni, obili temni lasje ji sezajo čez hrbet do tál. V nje naróčajji je mnogo izruvane trave in med njo tudi marsikatera nežna cvetica. Bela nje ročica pa še vedno kruto trga življenje ubogim rastlinam.

Zamaknjen v to déklico, ki je videti toli nesrečna, ne misli naš potnik na svrho potovanja, ne na bližnji póludanski čas; nem zrè pred seboj to gozdno Vilo. Zdajci mu pade iz roke precèj debela palica, na katero je popolnoma pozabil, in v tem trenutku bolj čuti nego vidi žareč srdit pogled mlade déklice, katero je vzdramil ropot.

Modre oči so objokane, obraz je ves rdeč. Kakor ukopán stoji ubogi naš znanec. Ali hitro se zavé, stopi bliže k nji, ki ga gleda toli sovražno, sname klobuk in pravi še precèj srčno:

»Oprostite, gospodičina, da vas motim. Poslan sem v ta kraj; toda tujec sem in zaman sem iskal človeka, da bi ga vprašal, ali sem na pravem ali na krivem poti. Sreča mi je potem pokazala vas v tem gozdiči; ali ker sem videl, da imate svoje misli, nisem se vas upal motiti. Nerodnost moja vas je vzdramila, in zdaj vas prav lepo prosim, povejte mi, ali sem na pravem poti do Petroviča, posestnika v tem kraju?«

Med njegovim govorom je gineval srd íaz njen obraz, in oči so izgubljale svetli plamen, kateri jih je prešinjal prej; na vse njeno obličje je legla le čarobna tožnost.

»K Petroviču ste namenjeni? No, to je moj — moj oče,« dejala je s tresočim glasom, »in naša hiša je tu-le blizu ob cesti. Nekoliko prej je odšel tu gôri na bližnje posestvo, ali skoro se vrne k obedu; sédite tu-le in počakajte ga, ako morate govoriti ž njim.«

»Prav rad vzprejemem vabilo vaše, gospodičina, tem bolj, ker sem se res utrudil in spotil iz Trsta do sém.«

Ko séde poleg nje, molčita obá. On otepa s palico svojo po nedolžni travi, ona pa si z robcem briše obraz, da bi z njega izbrisala sled solzâ.

Sedaj uprè on svoj pogled vánjo, čudeč se nji lepoti, in ona ga tudi pogleda, kakor bi hotela vprašati, česa išče na nje obrazu.

Nepremično mu zrè v očí, in takó se gledata, kakor za stavo. Vsakdanji razgovor se vname med njima, in polagoma izgine z obraza vsa žalost. Namesto nje se prikaže nedolžna zadovoljnost, in na nje rožnih ustnih zaigrá čaroben nasmeh.

»Gabrijela!« zakliče nekdo s ceste; »Gabrijela, kje tičiš zopet?«

»Oh, tu je on,« vzdihne deklica, plane kvišku, in obraz ji hipoma obsenči prejšnja žalost.

»Izvolite,« dejala je, »oče je tu ali Petrovič, katerega iščete.«

Pred hišno verando je sedèl Petrovič, mož petdesetih let, kateri pa je bil videti mnogo mlajši. Zroč pravilne poteze obraza njegovega, njega lepe črne očí — ne gledé na splošni izraz njegovega obličja, rekli bi po pravici: lep mož.

Rad se je navzlic letom svojim še vedno ponašal z lepoto svojo in ako je le mogel, snel je klobuk, da je pokazal najlepše ogljeno-črne lasé, zvite v kolobarčke in skrbno razčesane. Rad se je smijal, da je lahko pokazal dve vrsti belih zób. Njegova rast bi ne dala mnogo opravka tudi strogemu kritiku, zakaj dasi je bil nekoliko majhen, nosil se je samosvestno in veličastno.

Ko se mu približata onadva, pogleda ju, nasmehne se ironično, in njega toli lepe očí gledajo kar najzoperneje.

Malomarno odzdravi mladeniču; ne mené se za njega navzočnost, reče déklici oblastno:

»Glej, da bode ob jedni uri obed, ukaži napréci in napravi mi, česar je treba za dva dní!«

Ne da bi najmenj odgovorila očetu svojemu, déklica znova pogleda znanca svojega in odide.

»Kakó postaja, kakor bi ne znala, da je čas kosila! Sevéda, tam doli v senci gostega drevja je lepše, nego kaj pomagati v kuhinji,« mrmrá Petrovič sam záse in si prižiga smodko, kakor da je sam. Ko napósled venderle obrne pogled v tujca, stopi ta bliže in pravi kratko toda odločno:

»Jaz sem Ivan Ribar, knjigovodja firme Adamič v Trstu. Poslal me je Adamič sam s tem-le listom, na katerega mu morate takoj odgovoriti.«

»Ha, vraga!« pravi Petrovič, nejevoljno beroč prejeto pismo, »v Indijo, v Indijo pa ne! In že ta teden z Lloydovim parnikom! Recite mu — ne, sam pojdem k njemu, takoj danes. — Sédite, da si odpočijete, v tem se jaz odpravim in potem se skupaj popeljeva v mesto.«

Rekši odide v hišo.

Strmel je Ribar zaradi takšnega vedenja, še bolj pa zaradi velikega razločka, katerega ni bilo težko spoznati med očetom in hčerjo.

»Če je kjé pregovor neresničen, da jábolko ne pade daleč od drevesa, gotovo je tu,« mislil si je mladenič.

V tem pride iz hiše Gabrijela in prosi oproščenja, da ga je pustila samega, ko je oče odšel; toda morala je izpolniti očetove ukaze.

Nató postavi prédenj steklenico rmenega prosékovca in séde poleg njega.

Pogovor kroži spočetka o navadnih vsakdanjih stvaréh; potem ji on pravi, da se čudi lepi okolici in Trstu, pové, da je tujec, šele mesec dnij v teh krajih.

Gabrijela ga je verno poslušala, kažoč, da jo pogovor zanima; tudi govorila je, ali človek bi mislil, da ima pred sabo zrelo, izkušeno ženo, ne pa sedemnajstletne déklice. Nezadovoljnost, nezaupanje, na drugi strani pa odločnost si mogel brati z nje obraza, iz njenih besed.

Čimdalje pazneje je poslušala Ribarjevo pripovedovanje in zrla milo s tožnim smehom na njega resni moški obraz.

Neprijetno jo je dirnil očetov prihod, in tudi mlademu gôstu se je videlo, da se nerad loči mlade družice svoje. Ali zbežala je v hišo, predno se je zavedel.

»Dosti prahú po cesti,« méni gospodar, ogledujé gosta svojega in napolnivši mu na pol izpraznjeni kozarec.

Ugledavši škatljo z rastlinami, vpraša Petrovič:

»Ha, kaj pa ste tam-le nabrali?«

»Nekaj rastlin,« pravi Ribar, »katerih še nimam v svoji zbirki in katere so mi še neznane.«

»Haha, torej botanik, prirodoslovec, potem pride še filozof, kaj ne?« smeje se Petrovič malomarno, ironično, pri čemer pa kaže lepe svoje zobé.

»Nič tega, kar menite, gospod,« reče Ribar ravnodušno, kakor da ni razumel zbadljivih besed. »Le nekoliko ljubezni do prirode, nekoliko vedoželjnosti, kaj rase tod, česar pri nas ni, in obratno; največ pa sem te rastline nabral zato, da se mi je jednolični in dolgi pot zdel lepši in krajši.«

»No, takó je pametno,« odvrne Petrovič. »Čemú bi si človek glavo belil s takimi stvarmi; rajši bi gledal, kakó bi bolje živel in kakó obogatel. Mi smo tega mnenja in vi menda tudi, saj ste se posvetili trgovini, in to je pametno, haha,« smijal se je prisiljeno.

»Kakor kdo sodi,« odgovori mladenič, ki je takoj spoznal, koga ima pred sabo in ni želel nadaljevati tega pogovora.

Toda Petrovič ni mislil takó.

Oblastno, zadovoljno in ponosno pravi: »Ko bi jaz ne sodil takó, bilo bi zdaj marsikaj drugače. Skrbel sem mnogo, to moram rêči. Bil sem prav takóv knjigovodja, kakor ste sedaj vi, ali pameten sem bil vedno, in vse, kar vidite okrog sebe, vse je sad mojega truda, moje premetenosti. Pametnemu je treba človeku biti in znati, znati je treba, hahaha!« smijal se je veselo in si zadovoljno mël roke.

»Hej, Gabrijela, ali bode že kaj?« klical je z globokim basom svojim proti hiši; »mêni se mudí!«

Takoj na ta klic njegov priteče déklica in vpraša, kjé naj pripravi, ali v hiši ali zunaj?

»Kaj bi se človek notri potil, obedovali bomo tu. Mladi naš prijatelj, kateri je navajen zatóhlega mesta, zadovoljnejši bode tukaj,« odgovori Petrovič, pogledujé zdaj Ribarja, zdaj hčer.

Za nekaj časa sedé vsi trije pri okrogli mizi v zeleni hladnici. Največ je govoril Petrovič, dočim sta mlada njegova druga zvečine molčala.

Ribar se ni hotel spuščati v pogovor, zakaj moral bi po svojem prepričanji pobijati do malega vsa njegova načela. Ali to bi ne izdalo ničesar in bi ne bilo spodobno prvokratnemu góstu.

Gabrijela je molčala, ker je oče ni nagovarjal, in bilo ji je ugodneje takó. Sploh je Ribar lahko opazil, da ta nežna, neizkušena, blaga déklica ni ustvarjena za tega očeta in on ne zánjo. Dasi je govoril z Gabrijelo le to, kar je zahtevala vljudnost, vender sta se umela dobro;

pogledovala sta se molčé, in takó skupno pobijala očetovo besedovanje. Njiju oči so se ujele večkrat, in Ribarjeve so vedno izražale resnično pomilovanje. Ko je po obedu Petrovič odšel po svoje stvari, stala je Gabrijela žalostna, in ko jo je on gledal takó pomilujé, užalilo jo je tem bolj, in v njenih lepih, tožnih, modrih očeh je igrala solza. Pri odhodu sta se iskreno pozdravila, kakor bi bila že stara znanca. Gabrijela je stala na vozni cesti in gledala proti Trstu še dolgo potem, ko se je voz skrtil njenim pogledom.

(Dalje prihodnjič.)

Spomin mrlíčov.

»Kot cvet jesenski mrém in salnem . . .
Trenutkov nekaj in — izdahnem . . .

A to sem želel mnogokrat:
Ko mine v grobu leta dóba,
Neviden vstanem naj iz grôba
Spomina svojega iskát,
Spomina, dà . . .« Poslednji klík,
Omahne v smrtni sèn bolník. —

Počiva mrtvec. — Leto mine,
Pomládi solnce grob prešine,
Nebó usliši klík njegov.
Ko mrak večerni svét zagrne,
Odprè se gruda zémlje črne,
In duh ostavi kraj grobów,
Kot brza luč, kot ptič krilát
Spomina svojega iskát. —

Na dômu pleše vrsta svatov,
Poroka treh slaví se bratov.
Nevestam ženini velé:
»Dom zgrádili smo vam prostoren,
Obsuje roj vas slug pokoren,
Na vek za vas gorí srcé!«
A glas ob njih vrší tožeč:
»Med brati ni spomina več!«

Na nebu lunin ščip se bliska,
Za mizo družba mlada vriska,
Vrstníkov rajnikovih roj.
Kot zvonci zažvenkljajo čaše:
»Na srečo dolgo družbe naše,
Vesela žívi kot nocoj!«
A glas ob njih vrší tožeč:
»Med drúgi ni spomina več!«

Objema zémľjo noč sanjava,
Po zraku duh mrlíčov plava,
Zapušča brate, drúge strt . . .
Nad temnim žrelom gróbne ječe
V svetlobi mésečni vztrepèe
In se pod cvètni zguzi prt —
Iz grôba klíče v prah razmlét:
»Takó mrlíčov zabi svét!«

Bistrán.

Na obáli.

(Novela. Spisala Márica).

(Dalje.)

III.

Deklica glavó poveša,
Vene obraz prej cvetóč,
Nekaj nje srce pogreša,
Solz ji potok lije vroč.

Gregorčič.

gozdu pod proseško cesto je sedévala dan za dnevom Gabrijela. Oprta na prav tisto drevó, kjer jo je Ribar zalotil jokajočo, sedévala je zdaj z majhnim delom, zdaj s knjigo v roki.

Toda največkrat je počivalo vse to; déklica je sedela tu z rokami na prsih prekrižanimi in strmela v daljo. Vsako jutro je vstala z novim upom, vsak večer legla žalostna in pobita.

Od dné, ko je nekoliko časa prebila z Ribarjem, bila je druga; vzbudilo se je v nje srci óno neizrecno čustvo, óna sladka tožnost, ki se zóve ljubezen.

In česa si mlado srce ne slika tedaj! Misli zdaj čiste, jasne kakor modro nebó poletne nočí, zdaj črne, obupne, kakor preteči oblaki, vstajajo v zbégani duši . . .

V gozdu sedèč, upala je Gabrijela dan na dan, da bode srce zvabilo sèm tudi njega, ki ji je uničil sladki mir.

Uboga Gabrijela! Mesec dnij je že minilo od ónega dné, in nisi se odrekla milemu upu, da ga zopet vidiš, da vtopiš tožni svoj pogled v njega tolažne očí!

Solnce se že pomika proti zatonu; skoro se potopí v neizmerno morje.

Na svojem navadnem prostoru sedí Gabrijela že dobro dolgo.

Odloči se, da gré domóv, kàr se domisli citer svojih, ki ležé pozabljene poleg nje v travi. Žalostna reče:

»Uboge citre! Nekdaj ste mi bile jedina tolažba, srce je bilo mirno in zadovoljno, ko sem ubirala te strune, in zdaj? Tolažiti me ne morete, nimate več nekdanje močí!«

Takó mislèč, jame ubirati strune, kàr se začuje klic:

»Gabrijela, gospodičina Gabrijela, dober večer!«

Déklica se vzdrami, ozrè se in ugleda nekaj korakov za sabo Ribarja, kakor ónega dné, ko je jokala toli bridko. Veselega obraza stopi mladenič k nji.

Gabrijela vsa zardela mu reče za pozdrav:

»Prav sedaj sem mislila na vas«.

»Takó?« odvrne mladenič; »vi mislite tudi náme?«

»O dà, prav mnogo; na koga naj bi mislila? Nikogar nimam, ki bi bil vreden, da se ž njim bavijo moje misli,« odgovorí déklica veselo, odkritosrčno in takó dá duška bolestnemu čustvu svojemu.

Ribar séde k nji v travo in ji gleda naravnost v obraz.

»Zakaj pa vas ni bilo toli dolgo?« vpraša Gabrijela, kakor bi ji bil obljubil, da pride.

»Ali sevéda, saj niste vedeli, da sem vas vsak dan pričakovala tu, kakó sem nespametna! Takó žalostna sem bila, ali zdaj me veselí, da ste le tukaj.«

Začuden je Ribar poslušal izpóved mlade déklice, katera izvestno sama ni vedela, kaj mu razkriva; ali vse te dni se je že toliko bavila ž njim, da se ji sedaj zdi že star znanec.

»Malokdaj utegnem, gospodičina, in do sèm je od mesta jako daleč, vrhu tega — no, vse bi bil premagal, ko bi bil védel, da me pričakujete.«

Molčala sta nekoliko trenutkov in zrla tjà na morje, katero je solnce poljubljalo s poslednjimi žarki svojimi.

»Gospodičina!« povzame Ribar; »videti ste bili zadnjič takó tožni; rad bi vas bil tolažil. Ali mislite, da zaslužujem zaupanje vaše?«

Déklica ga samó pogleda, toda ta nje pogled mu pové mnogo več nego besede.

»Našli ste me jokajočo,« reče déklica, »in jokala nisem zastonj. Nikogar nimam, da bi me imel rad, da bi me tolažil, branil, zagovarjal pred njim — pred očetom! Toda ne, saj ni moj oče, ne; to mi pravi glas prirodni; saj oče ne more takó ravnati z otrokom svojim! In njega zvesta hišina Katra se je nekđaj zarekla in mi v srdcu svojem razodela, da ni moj oče. Toda hitro se je skesala, ko sem jo pogledala začudena. — In kakó bi neki bil? — Otroška leta, ki so vsakomur najljubša, najsrečnejša leta, bila so mèni trnjeva; mučil me je, ne da bi me pretepal, nego kar je hujše, preziral, zaničeval in sovražil me je. In v čem bi se bila pregrešila, nedolžno dete? Spominjam se, da se je stara naša hišina večkrat jokala, ko me je spravljala v postelj. Tedaj sem imela vender njo, da me je ljubila, ali umrla je, bila je takó

stara, ali toli dobra Marija moja! Matere, o kateri mi je pravila, da je bila pravi angelj, nisem poznala in — očeta tudi ne, saj to ni in ni moj oče!»

Takó je govorila déklica s povešeno glavo, zardela se je in ustavila, ko se je ozrla v Ribarja.

Ko Ribar zapazi, da se sramuje izpovedi svoje, reče ji ljubeznivo:

»Le nadaljujte, gospodičina, srce vam bode ložje, in náme se smete zanašati, da vam bodem vedno na pomoč!«

Za nekoliko časa povzame déklica iznova:

»Ko mi je bilo osem let, umrje mi jedina duša, ki me je ljubila, umrje mi Marija, in leto pozneje me odvêde Petrovič v samostan. Kakó sem se veselila! V tem pripravljani, v tem pričakovanji sem bila vesela, pozabila vso nesrečo svojo. Ostala sem v samostanu do štirinajstega leta, in v vsem tem času ga ni bilo k mêni, v vseh teh letih nisem videla nikogar razven součenk, samostanskih sestrâ in izpovednika svojega. Redno in točno je pošiljal záme denar, ali mêni ni pisal, le redkokdaj me je pozdravil po načelnici. Kakó mi je bilo težko, ko so klicali to ali óno déklico, češ, da je prišel oče, prišla mati! Mêne ni klical nihče! In vender so mi bila ta leta najsrečnejša, najlepša, in rada bi bila vedno ostala v samostanu. Ali on je védel, da mi je tam dobro, da sem si pridobila blagih src, ki so me pomilovala; tega mi ni privoščil. ‚Kar je potrebnega, znaš,‘ dejal je; ‚zdaj od tod!‘ — Potegnil me je iz mirnega, srečnega kraja v pravi pekel — v hišo svojo. Tu je bilo še slabše nego prej. Našla sem žensko (zval jo je Katro), ki se je povsod in v vsem ujemala z očetom, ki je ravnala z mano kakor on, ako ne še huje.«

Ustavi se uboga déklica in globoko vzdihne. Vidèč, da jo Ribar takó milo gleda z velikimi svojimi očmi, zardí se in se obrne od njega.

»Ali se kesate, Gabrijela, da ste bili odkritosrčni?« vpraša jo mladenič. Ko mu ne odgovorí, nadaljuje:

»Gabrijela, od ónega dné, ko sem vas videl, ko sem vas mislil nesrečno, od ónega dné živite v srci mojem. Odkritosrčno povem: izprva sem mislil, da ste napravili náme le prijeten vtisek in vzbudili v srci mojem pomilovanje, katero se bode sčasoma dalo odpraviti, ali dan za dnevom sem čimdalje bolj hrepenel po vas. Hotel sem se upirati, ali zamán. Gabrijela! Ljubiti vas hočem, moram vas ljubiti za vse: za očeta, mater, za brate in sestre — ljubiti na veke! Glejte, tudi jaz sem sirota, in pogrešal sem vedno ljubezni. Toda od dné, ko sem ugledal vas, od tedaj je drugače«.

Zopet se ujamejo njiju oči, in v njenih igrajo solze veselja. Jelica mu podá roko in reče:

»Samó sirota, ki ima toli dobro srce kakor vi, umeje nesrečo mojo. Od dné, ko sem vas prvič videla, bilo ni trenutka, da ne bi bila mislila na vas.«

»Gabrijela!«

»Imenujte me Jelico ali Jelo; takó me je zvala mati in moja dobra Marija, jedini bitji, ki sta me ljubili.«

Mrak je že legel na zemljo, in skozi goste veje košatega drevesa je poslal mesec prve svoje poljube na déklico in mladeniča.

Vstala sta; Ivan je prijel Jelico za roko in ji milo proseče zrl v obraz, nagnil se k nji in ji pritisnil na rdeči ustni gorak poljub, šepetaje: »Jutri, Jelica, ob solnčnem zatonu tukaj!«

IV.

Poput vode časovi teku,
Ljubite dok vam je čas, dok još
Mlade vam godine služe
Ljubite! — — —

Badalić.

Kakor se začne otroku nova dôba, ko pustí igrače, veselo skakanje in brezskrbno življenje ter gré v šolo, kjer je omejena slobôda njega, takó je pomembna v življenji dôba, ko se v srci pričnó vzbujati óna sladka mila čustva, zdaj žalostna, zdaj vesela, ko začne v človeku kliti ljubezen.

Jela se je čutila v tem času srečno, kakor še nikdar. Prej vedno žalostna in resna, bila je zdaj nenavadno vesela, ko je našla srce, ki jo umeje in ljubi.

Kadar je bil Petrovič z dôma, tedaj je srečna Jela pozabila njega in zlobe njegove; v hiši, kjer je bilo navadno vse mrtvo, razlegala se je radostna pesem iz dekliškega grla.

Kadar sta se mogla videti z Ivanom, pozabila sta vse: preteklost in prihodnjost ter živela le sedanjosti; pozabila ljudij in njih zlôbnih src, živela zgolj ljubezni svoji.

Takó jima je v tej sreči minilo poldrugo leto, ali toliko, da sta se zavedala tega časa. Jela se je sedaj malo menila za očetovo preziranje in zaničevanje njegovo; vse je pozabljala v hipih, katere je prebila pri svojem Ivanu.

Ali kakor se poléti pripodé oblaki na jasno nebó, takó se je na mlada znanca naša pripodila usodna nevihta.

Nekega dné, ko sta popolnoma mislila, da je Petrovič v Piranu, kamor je odpotoval že rano zjutraj, sedela sta v gozdiči pod cesto.

Ivan naprosi Jelo, naj bi mu zacitrala.

Jameta torej ugibati, kaj naj bi igrala.

»Le kàj prav pristrčnega, Jela!« reče Ivan, ki je dozdej pripovedoval o dijaških letih svojih.

»Pripravi se, dragi moj, da te ne zbega moja toli žalostna pesem,« dé Jela, »srce ti bode pokalo! Pazi, Ivan!«

Rekši se nasmeje in zapoje šaljivo pesem, ki se glasi dôkaj poravno iz njenih ust. Bila je v tem trenutku toli lepa, v tem razposajenem veselji takó ljuba, da se Ivanu še nikdar ni zdela takó. Pritisnil jo je náse in s poljubom zadušil zvonki nje smeh.

Kakor strela z jasnega nebá ju zadene glasni satanski smeh Petrovičev.

»Haha! Dobro srečo, golobičica ljuba! Zakaj nisi k mêni privedla golobčka svojega, k mêni, očetu, da bi ga vzprejel v naróčaj — ljubeznivega sina!«

Jelica je stala najprej bleda kakor zid, ali skoro se je osrčila in stopila k Ivanu, ki je že stal njenemu očetu nasproti.

»Ha, vi ste, gospod Ribar! Ali vas je Adamič k mêni poslal, in ali ste zgrešili pot in v gozdu našli hčerko mojo namesto mêne? Priporočiti vas moram prijatelju Adamiču, naj vas ne pošilja prepogostoma, da se ne izgubite!«

»Gospod Petrovič! Midva se ljubiva.«

»Haha, ljubica vaša?« kričí Petrovič. »Da se ljubita! Mêne nje mati ni ljubila, in vender sva bila združena, haha! Le potolažite se; nji je že odločen drug ženin. Ako ga ne bode ljubila, in ji bode dolg čas, bode pa štela denar, res, denar, gospod Ribar!«

Ivan hoče odgovoriti še nekaj, ali Jela ga ustavi s pogledom, ki znači, da hoče govoriti sama.

Ribar se torej lahko prikloni Petroviču, podá Jelici roko in gré.

Prišedši na cesto, ugleda poleg Petrovičevega vozá mladega gospoda. Spomnil se je Petrovičevih besed, da je Jeli namenjen že drug ženin. Ne mené se za ónega, gré Ivan svojim potem.

V.

Ah! nije ljudski život drugo
 Neg smučeno jedno more,
 Neg plov jedna, koju dugo
 Biju vali kano gore.

Gundulić.

Pogubljena je bila znancema našima srečna dôba. Videvala se nista več, tolažila sta se samó po listih, katere je dobra soséda pridno odnašala in prinašala.

Mož, o katerem je Ribar takoj slutil, da je odločeni ženin, prihajal je pogostoma k Petrovičevim.

Bil je Svetek, trgovec s sadjem v Trstu.

Jelici je bil neizrecno zopern, ker je bil do cela drugačen od Ivana. Prevzetnost, vedno ponašanje z bogastvom, lakomnost — ta svojstva so se jasno kazala iz vsega vedenja njegovega. Da sta se s Petrovičem ujemala, moralo je v njem býti trdo hudobno srce.

Jela se je hotela umikati, ko je prihajal Svetek, ali Petrovič ji je prepovedal jedenkrat za vselej. Morala je torej sedeti ž njima in poslušati njiju pogovore o trgovini, o dobičku in izgubi, o tisočih tega, o stotakih ónega trgovca. Ali vse to je morala poslušati, ko je v nji vse gorelo, ko je v nji bilo nesebično nedolžno srce, ne hrepeneče po bogastvu — uboga Jela!

Sebičnemu Svetku je Jela ugajala, in ne da bi se kàj brigal za nje ljubezen, vprašal je samó očeta zánjo. Petrovič mu je zagotovil, da mora biti njega volja i volja Jelina.

Živela sta torej mirno in brez skrbi, sklenivši, da bodeta silno pazila na Jelo in počakala, da se izjoče. »Potem pa je tvoja, Svetek«, dejal je Petrovič oblastno.

Jelica je vedela, kaj pomenjajo Svetkovi pogosti prihodi; Ribar pa jo je tolažil, da bode skoro žena njegova. Dobil je namreč nekaj dote po materi in upal, da se združi s svojim gospodarjem Adamičem, ko se uredé opravki.

Adamič mu je sicer res obljubil takó, ali nánj je vplival Petrovič, kateri je stvar takó zasukal, da je imel Ribarjev gospodar vedno kàj urejati. Vrhú tega naj bi Ribar odpotoval in se na potovanji pomudil leto dnij; v tem času pa bi se poročila Svetek in Jela.

Svetek si je blizu Petrovičevega dôma kupil majhno hišo z vrtom; »za poletje«, takó je dejal, ali glavni namen je bil, da bi lože pazil na Jelo.

Bili so za déklico hudi časi. Ivana je videla le redkokdaj; tolažila se je samó z listi njegovimi. Smela ni nikamor, zakaj če ni bilo očeta

domá, prežal je nánjo Svetek; naključje namreč ni nikdar naneslo, da bi bila obá zajedno po opravkih. Uboga Jela je torej trpela in molčala — komú naj bi tožila!

Pela ni več; nje citre so počivale, bila je zopet resna, molčeča kakor prej, razven v trenutkih, ko je dobivala Ivanove liste.

V tem času pa je Ribar delal na vso moč, da bi bil skoro samostojen, in bi se čim prej uresničila najžarnejša želja srca njegovega.

Siromak! Na zlôbna srca pa ni mislil neizkušeni mladenič! Zdajci mu pride povelje, da mora v Indijo, in takó smo ga torej videli v Miramaru, ko se je poslavljaj od Jelice svoje.

Ali usoda je vsi stvári dala drug tir!

Nekega dné prisopiha Svetek ves vznemirjen k Petroviču. Zakle-
neta se v sobo in se razgovarjata dôkaj dôlgo.

Po važnih opravilih bi moral Svetek takoj odpotovati na Grško, in glej, drugega dné pové Adamič Ribarju, da ne odpotuje sedaj, ampak pozneje. Sklenili so pa, da odpotuje Ivan tedaj, ko se Svetek vrne, da ne bi bil na poti Svetkovi poroki z Jelo, katera se bode morala udati.

Svetek bi, ko se vrne, vedno stanoval blizu Petroviča, da se mu bode deklè privadilo, da ji bode vedno pred očmi, in da bode takó lože pozabila »prvo neumnost svojo«; Ribar pa naj bi se mudil leto dnij na potovanji. »In v tem času združimo tebe, Svetek, z nežno mojo golobičico«, smijal se je Petrovič.

VI.

„In einer Stund' stosst
Gott leicht alles um.“
Kohanovski.

Ribarju torej ni bilo odpotovati. Naznanil je to novico hitro Jelici in ji priporočil, naj porabi priliko, da se snideta, ko odpotuje Svetek.

Zjutraj zarano sta se odpeljala Petrovič in Svetek v Trst in hitela po opravkih, ne mislèč na drugo, nego na izredni dobiček.

Skoro popóludne se torej Ivan napoti proti Petrovičevim.

Prekoračila sta z Jelico gozd in prišla na pot, ki drží v Miramare. Tu se jima je zdelo varneje.

Koliko sta si imela povedati, saj zadnjič nista mogla govoriti, ker ju je težilo slovó! Pozabila sta vse zlò, ki je ločilo óno srečno dôbo poldruega leta od dôbe sedanje; poznala nista več zaprek, domišljala se nista brezsrčnega očeta, ne lakomnega Svetka. Nič jima ni bilo do svetá, samá sta si bila vse!

Zatopljena v svoj pogovor nista videla, da se je jesensko solnce skrilo, da so se na nebó privlekli črni oblaki, in da je morje strahovito bučalo. Šele ko jamejo z vetrom padati težke kaplje, spogledata se.

Jela se hitro zavé in reče:

»Tu doli je hiša starega ribiča, tjà pojdiva. Govorila sem neko-likokrat ž njim, in vedno se je zanimal záme.«

Ribičeva kočá je bila še daleč, toda bila je jedina na tem poti do Miramara.

Dàsi sta znanca naša pospešila korak, bila sta vender vsa premočena.

Blisek je švignil za bliskom, grom zabobnèl za gromom, in dež je lil čimdalje bolj. Morje se je močno zaganjalo ob breg, metalo valove po vsi cesti in močilo tudi Ribarja in družico njegovo.

Jelica se je od strahú oklenila Ivana in pri vsakem blisku zakrila obraz ob njega ramo.

Napósled prideta venderle do zaželene kočice.

(Konec prihodnjíč.)

Domači zvonovi.

Zapeli so v jutro
Zvonovi zvenéči,
Bridkostne spomine
Srcá mi budéči.

Oh, zopet vas čujem,
Premili glasovi,
Oh, zopet vas slušam,
Domači zvonovi!

Vi žalostne v duši
Spomine budite
In s tožnimi glasi
Mi dušo pojite!

A vender vas ljubím,
Domači zvonovi,
Veselje ste moje,
Premili glasovi!

Že jútrauje solnce
Meglé je pregnalo,
Glasove mirnejše
Zvonovom vzbujalo:

Ne toži, ne plakaj!
Pozabi, kar bilo!
I tebi bo solnce
Meglé razpodilo!

Tinea.

Na obáli.

(Novela. Spisala Márica.)

(Konec.)

se je zaprto.

Ribar potrka na dôkaj trhla vrata — nihče mu ne odgovorí. Potrka močneje, in sedaj vpraša nekdo v koči: »Kdo je?«

Namesto Ribarja se oglasi Jelica:

»Jelica Petrovičeva.«

Précej se odpró vrata, in Jelica stopi z Ribarjem v kočo. Nekako zatóhel je zrak, ker je na jedino okno pritisnjena deska, da brani dežju v kočo. Na majhni mizi gorí svetilka; pri mizi je jedini stol. V kotu je ognjišče in na njem nekaj loncev in skled; v nasprotnem kotu stoji ribičeva postelja, pogrnjena s čedno, belo rjuho.

»Joj, gospodičina, kakšni ste!« začudi se ribič, ko zapazi pri luči, kakó je Jelica mokra.

»In vi tudi«, obrne se k Ribarju. »Précej zanetim ogenj, da se nekoliko osušita. Samó potrпита nekoliko.«

Naglo, kolikor mu dopuščajo leta, stopi stavec k ognjišču, vzame izpod njega nekaj suhljádi, dene vrhu nje dve debelejši poleni, in skoro plapolá dobrodejen ogenj na ognjišči.

»Čujte, gospodičina, ako bi ne bili prišli, moral bi jaz do vas, kar bi mi bilo zaradi starih mojih let težavno in sitno.«

»Res, ali imate kàj važnega záme?« vpraša Jelica.

Sedaj pokaže stavec na mizo, kjer leží poleg luči zvezek popirjev, in pravi:

»Čudijo se ljudje, ob čem živim, ker nikoli ne ribárim; kličejo me za ‚ribiča‘, ker mi ne vedó pravega imena, toda samí vidite, koliko je ribiškega pri mêní. Potrpite, naj še nekoliko podtaknem, in takoj vam povem vse. Gospodičina, zahvalite Bogá za to uro, le zahvalite ga!«

Spogledata se naša znanca, ker ne umejeta starčevih besed; vender da vé stavec kàj več o Jelinih roditeljih, o tem se je Jela prepričala že prej.

Često ga je videla, kakó se je plazil po gozdu in okrog nje dóma. Kadar ga je kdo videl, iskal je suhljádi, ali ko ni bilo nikogar, ogledoval je le in poslušal.

Bil je suh, sklonjen, zarjavelotemnega obraza in popolnoma sivih lás. Z obraza pa se mu je brala dobrotnost in poštenost.

Naj je pripovedoval najžalostnejšo ali najveselejšo vest, govoril je vedno počasi, malomarno, kakor da govori o vremeni.

Zunaj še vedno razsaja nevihta, in močan grom stresa zemljo.

Ko je ribič preskrbel za gôsta svoja, kar se mu je zdelo potrebno, vzame liste z mize, dene stolíco poleg ognjišča, odkašlja se in prične:

»Vedite, gospodičina, da ste Jelica Dolinarjeva in ne Petrovičeva. Berite to pismo, ker imate boljše oči od mène, in zvedeli bode vse, ker jaz ne pripovedujem kaj spretno.«

Jelica vzame list in jame brati sama záse, toda ribič jo opomni, naj bere glasno, ker je pismo važno tudi za gospoda — »ki je ž njo prišel« — pristavi dobrovoljno.

Pismo, ki je obsezalo štiri strani, bilo je pisano hrvaški.

Bile so zncema našima zgolj nerazumne stvari: o neki ladji, o srečnem podjetji, o velikem bogastvu, o prijetnem življenji. Pisano je bilo viharno in strastno. Pretila je strašna osveta nekomu, toda Jelica ni mogla vedeti, kómu, ker ni bilo nobenega imena. Podpisan je bil samó nekov »Gjuro.«

Začudena in nekoliko nejevoljna na osveteželjnega pisca, dá Jela pismo nazaj, rekoč, »da jo to jako malo zanima.«

»Čakajte, gospodičina,« méni stavec. »Ali to vas bode bolj!« Nató ji dá zvezek popirjev z naslovom »Jelica Dolinarjeva.«

»Berite, to vam piše vaš oče.«

»Kaj véste vi o mojem očetu? Ako sploh še živí?« vpraša Jelica malone neverjetno, vender sluteča nekaj veselega.

»Bil sem nekdam sluga, in če hočete, priča sreči in nesreči njegovi ž njim daleč tam čez mórje; potem je pa mène poslal sémkaj, in tu sem odkril veliko hudobnost njega, katerega imenujete očeta. Naznanil sem mu to, in od tedaj vé za vse, tudi za vašo ljubezen, katere je vesel, in vé, kakó vas sovraži Petrovič. Skoro pride, da vas reši, da se osvete. Toda berite sami; oče vam bolje piše, nego jaz pripovedujem.«

Jelica sklene brati domá in gré k vratom gledat, ali se je že nevihta polehla.

Odprè duri, ali zdajci se zabliska takó močno, da kričeč odskoči; za bliskom strašno tréšči, in dež se vlije iznova.

Mrak je že legel na zemljo, ko se oblaki pretrgajo in se ploha poleže.

Mlada znanca naša iskreno zahvalita starčka za zavetje; on ju spremi do vrat in kliče za njima:

»Da se vidimo srečnejši tam gôri v vaši hiši, gospodičina!«

Ker ju čaka še dolg pot, jameta Ivan in Jela hiteti po bližnjicah skozi gozd; Jelica komaj diše od strahú, da bi bil Petrovič domá pred njo.

Ko sta že blizu dóma, čujeta živahno razgovarjanje v gozdu ob cesti.

Molčé se pogledata, ko jima priteče naproti vsa preplašena žena mladega ribiča, katera jima je nosila liste.

»Moj Bog, mrtev je že, mrtev je, Petrovič!«

»Kaj je, za Bóga, kaj govorite?« vzklikne Jelica.

»Vaš oče se je peljal domóv o nevihti, in ko je treščilo takó silno, treščilo je v drevó prav blizu vozá Petrovičevega. Konja se splašita, začneta begati dalje in dalje, voz se zvrne, Petrovič pade čez zid in sicer toli nesrečno, da zdajci obleží. Ni treba tjà, gospodičina, ne; pojdite domóv, ali še bolje, k mēni v hišo. Jaz bodem pri njem in moj mož; bodite brez skrbi.«

Jelica je stala kakor okamenela, takó hipoma je prišlo vse to.

Vzprejela je ponudbo dobre žene, povabila Ribarja s sabo, vzela mladi ženi otroka in šla namesto domóv, v ribičevo kočó.

VII.

„O sei mein Freund!“ so schallt's vom Heuchelmunde
Dem Falschen, der mit heimlichem Behagen
Den Vortheil überzählt von solchem Bunde.
Du traust ihm, und — schon hast du eingeschlagen,
Ein edler Thor! — — — — —

Lenau.

Ko prideta v ribičevo hišico, poišče Jelica najprej luči, spravi zaspanega otroka k počitku, potem pa séde k mizi.

Brati ni mogla, prenemirna je bila; hotela si je nekoliko odpočiti. Ribarja pa je tirala radovednost in želja, da bi vender videl svojo Jelo srečno; zató odprè list. Jelica ga prosi, naj bere glasno; Ivan sluša in pričnè:

»Preljuba Jela, moja hči!

Ne vem, kakó sem mogel živeti toliko časa brez tebe!

Dolgo nisem védel, da živiš, mislil sem, da si me tudi ti zapustila in šla za materjo svojo; dolgo nisem védel, da živiš — dolgih petnajst let! Zapuščen nisem imel nobene duše razven Slaka, starega sluge, kateri jedini mi je ostal zvest.

Pet let je že, kar vem, kakó so me oslepáрили, kakó so mi ugrabili najdražje imetje, ali vender, zvédel sem tudi, da živiš ti, draga moja Jela!

Od tedaj sem dobro poučen o tebi, poročal mi je zvesto Slak, ki je neznan naseljen blizu tebe.

Vem o jedini tvoji tolažbi, o tvoji ljubezni do blagega mladeniča, kateri ti je že dolgo jedini zaščitnik. Komaj čakam srečnega trenutka, ko vaju bodem mogel blagosloviti in združiti.

Sedaj čuj mojo povest; prepričaj se, da sem res tvoj oče in da nisem mogel doslój priti v domovino.

Bilo ti je šele leto dnij, ko sem se ločil od tebe. Odpotoval sem v jutrove dežele, ali muditi se nisem mislil dolgo.

Težko, kakor bi védel, da se poslavljam za vselej, ločil sem se od svoje žene, matere tvoje, in ona, kakó je jokala! Oklenila se me je okolo vratú in ihtela, in takrat si se vzbudila ti in pričela glasno plakati, kakor bi umela, kaj se godí.

Sedaj mi je jasno, zakaj je tvoja mati takó jokala; takrat sem nje žalost pripisoval samó slovesu.

Imel sem v službi knjigovodjo, zvédenega, lokavega možá. Znal je sladko govoriti, slikati lepo in veselo bodočnost v bogastvu, opisovati tujino v vsem nje blesku — izkratka, védel se mi je prikupiti. Bil mi ni podložnik, prijatelj mi je bil.

Z materjo tvojo se je védel uljudno, nekoliko laskavo, kar sem pa pripisoval njegovim letom in izkušnji v družbah.

Tvoja mati, Jela moja, ni ga mogla trpeti. Prosila me je, naj ga ne vabim v hišo — ali imenoval sem jo neuljudno, očital ji, da je negostoljubna, in prvič ravnal proti nje volji — nesrečnik!

Udala se mi je, vzprejemala ga uljudno in prijazno, toda često sem jo videval, kakó si je skrivaj otirala solze. Vpraševal sem jo, zakaj joče, toda bila je preponosna, da bi me iznova prosila tega, kar sem ji odrekel. Šele pozneje sem zvédel, da se je drugače védel z mojo soprogo, kadar ni bilo mène domá; ali ona je molčala, ker je vedela, kakó sem zaslepljen.

Navdušil me je za veliko podjetje, pri katerem bi bilo v nevarnosti do malega vse imetje moje. Dolgo sem se upiral, toda končno sem se udal.

Napravil sem ladjo v jutrove dežele, on naj bi pa v Trstu opravljaj trgovske pôsle. Vzel sem s sábo nekaj móž, ki so se mi kazali udane, toda izdajice so bili vsi razven Slaka.

Imeli smo do cela neprijeten pot po slabem morji, vender smo že hvalili Bogá, da nas je otél, ker smo že bili blizu Odese, kjer bi se ustavili za delj časa.

Samó še jedna noč!

Pokoja želján, šel sem počivat, ker se nisem več bal nevarnosti. Noč je bila lepa, nebó jasno, posejano z brezštevilnimi zvezdami, mórje mirno, da se je ladja po njem zibala, kakor po olji.

Šel sem na krov, poslal v duhu materi tvoji in tebi srčen pozdrav in šel spat.

Spominjam se, da se mi je baš sanjalo, kakó vaju rešujem iz velike nevarnosti, ko me vzbudí Slak, da ladja gorí. Hitro grem na krov, ali prepričam se, da ni rešitve. Kličem svoje ljudi, toda bilo ni nikogar; domislim si, da so vsi dobri plaváči razven mène, in zemlja ni bila daleč.

Plamen me je že dosegel — omedlèl sem — vzbudil sem se tam na obáli, kraj mene je bil zvesti moj Slak, kateri me je rešil.

Pisal sem o nesreči svoji précej njemu — prijatelju svojemu in prosil hitre pomoči, da se započeto delo nadaljuje, ali pomoči ni bilo.

Pisal sem drugič njemu in soprogi svoji. Za nekoliko tednov dobim pismo od njega in v tem list, katerega sem pisal svoji ženi. V njega listu pa strašno novico, da je moja žena od žalosti umrla, in skoro za njo tudi hči Jela.

Nesramen hudobnik, da bi prej prišel do namena svojega, pravil ji je o moji nesreči in pristavil, da sem tudi jaz poginil v ognji, saj o mène ni duha ni sluha.

Ko sem zvédel, da sem izgubil, kar mi je bilo najdražje na svetu, ko sem védel, da me v domovini ne čaka zvesto srce, sklenil sem ostati v tujini.

Čemú se vračati domóv, mislil sem si, kjer bi me vsak kraj, vsako drevó, vsak kót mučil z minulostjo in me spominjal srečnih dnij!

Ostal sem torej v tujini. Pisal sem nekolikokrat knjigovodji svojemu, ali odgovoril mi ni. Živel sem brez namena; čemú in za koga naj bi se trudil in mučil? Šele zvesti moj Slak me je moral opomniti, naj se resno poprimem dela.

Pričel sem, vse siloma — ali vse mi je uspevalo, čudno uspevalo. Tržil sem dalje z vsem svetom, le s Trstom nisem hotel imeti pôsla. Takó je minilo petnajst let, mène cela večnost.

Neizogibna prilika nanese, da sem moral po trgovini svoji kreniti proti Trstu.

Sam nisem hotel. Dal sem povelje Slaku.

Ladja je bila že pripravljena za odhod, jaz sem stal na luki, dajal še zadnja naročila, ko pride pred mène Slak z neznanim človekom in mi pravi: »Prosi me, naj bi ga vzeli s sábo v Trst, siloma hoče odpluti z našo ladjo, ali jaz ga nečem, ker ga poznam.«

Ko čuje tujec, da ga pozná, iztrga se mu iz rók in zbeží. Za nekaj trenutkov je odplavala ladja, in jaz sem se hotel vrniti v mesto, kar vidim nekaj korakov od sebe, kakó vlečejo mornarji nekoga iz mórja. Stopim bliže in spoznam možá, ki je silil v Trst.

Radoveden ga ukažem prenesti v svoje stanovanje. Tresla ga je huda mrzlica, in zdravnik je majal z glavo. Jaz sem pa sedel pri njem in mu stregel. Bledlo se mu je, govoril je čudne, mēni nerazumne stvari.

Kakó ostrmim, ko čujem svoje ime!

»Užgè naj se od zdolaj, kjer spí Dolinar, takó je ukazal Petrovič; mi vsi poskačemo v mórje in plavamo do kraja, ladjo z gospodarjem pa prepustimo usodi. Hej, že gorí, dobro sem zanetil! Hej, Dolinar, lahko noč! Zvesti Slak, z Bogom!«

Planem kvišku, pozabivši, da imam bolnika pred sábo, stresem ga in zakričim kakor lev:

»Povej, govôri, kar si zdaj blebetal, sicer —«

Nesrečnik me samó srepó pogleda, strese se in molčí.

Strašen sum me obide; iztežka sem čakal, da se mu zdravje obrne na bolje. Toda starec je péšal od dné do dné. Ko se je nekega dné zavedal, izdal sem se mu, in tedaj mi je povedal strašno novico. Moj knjigovodja Petrovič je podkupil možé, da so ladjo zažgali, obetaje jim mnogo denarja. On, kateremu sem stregel, zažgal je ogenj. Ali Petrovič ga je oslepáril, in on se je hotel osvetiti. Tedaj sem zvédel, da Petrovič še žíví; prisegel sem, de mi mora pred očí.

Naznamim Slaku, kar sem zvédel, in mu naročim, naj o Petroviči pozveduje, kolikor more. Kar mi je odkril, to je neverjetno, satansko.

Soproga moja je neprestano žalovala po mēni mislèč, da sem mrtev. Petrovič jo je miloval in se hlinil, kar se je dalo, da bi mislila drugače o njem. Ali ni se hotela vtolažiti. Vidèč, da izlepa ne opravi ničesar, lotil se je sile.

Kazal ji je oporoko s ponarejeno mojo pisavo, katero naj bi bil pisal jaz pred odhodom, v kateri sem vse svoje imetje prepustil zvestemu svojemu prijatelju, če se poročí z mojo ženo in bode skrben váruh nji in tebi, Jelica!

Branila se je dolgo, napósled se je vender udala in se poročila ž njim leto dnij po moji nesreči. Udala se je zaradi tebe, Jela, da ti zagotovi srečno prihodnjost. Uboga žena moja!

Sovražila je svojega možá, ta pa je bil zadovoljen, da jo je imel v svojih rokah. Ali samó leto dnij.

Prisvojil si je mojo hišico na proséški cesti, kjer sva poléti prebila toliko sreče s tvojo materjo, in si jo prezidal v grad, kjer bivaš ti sedaj.

Tebe je pa sovražil, ker si moja hči, ker mu morda budiš vest, ali pa se ti maščuje, ker ga je sovražila tvoja mati.

Vse to mi je storil on, prijatelj Petrovič, katerega si ti imenovala toli dolgo očeta! Vem, da te namerja poročiti s Svetkom, ali ne bój se, to se mu ne posreči.

Mož, katerega imenujeta le ribiča, to je zvesti moj Slak, kateri si je izvolil ubožno kočó tam na obáli, da opazuje neznan in neopazovan, kaj se godí.

Jaz sem v teh petih letih prav pridno delal, spravljal vse imetje svoje, katero je bilo tu in tam, uredil vse in zdaj pridem, Jela, da te po dolgem času pritisnem na srce, dete ljube moje Jele!

Gjuro Dolinar.«

Zjasnilo se je popolnoma. Skozi okno ribičeve kočé je posvetil ščip. Ribar odloží prebrani list, prime Jelico za roko in jo molčé véde k oknu.

Nema sta zrla v lepo noč, in Jela je naslonila glavo na Ribarjevo ramo.

»Očetu se ne bode treba osvetiti,« šepnila je kakor v sanjah, in Ribar je dejal: »Bolje takó, ostane vsaj neomadeževan!«

VIII.

Po morjá neskončni vodi
 Čólnič meni drag veslá.
 Kodar hodi, kodar brodi,
 Oh, povsodi
 Duša moja ga spremljá;
 Kodar brodi, kodar hodi,
 Stó prošnja
 Iz srcá
 Zanj pošiljam do nebá.
 S. Gregorčič.

Naznanila sta očetu Petrovičevo naglo smrt. Dva dni pozneje dobí Ribar Dolinarjev list s prošnjo, naj se takój odpelje v Odeso, kjer se snideta, ukreneta nekaj potrebnega in se potem skupaj vrnetá v Trst. Težko je bilo ljubimcema slovó, ali tolažila ju je nádeja, da se ločita le za malo časa.

Dan za dnevom je čakala Jela novice o ljubljenci in očetu; dan za dnevom je zrla daleč tjá na mórje, ali še ne ugleda drage dvójice.

Bila je pri ribičevih. Slak je tudi pustil ubožno svojo kočo, slekel siromaško obleko in iztežka pričakoval Dolinarja.

Nekega jutra dobí Jelica nastopni brzojav:

»Sedaj sva v Pulji, okolo dveh popóldne prideva v Trst.

Dolinar — Ribar.«

Jelica je šla takoj domóv, poklicala ribičeve s sábo, da so vse pripravili za slovesen vzprejem.

Ko sta venderle prišla, ni se mogla Jelica nagledati lepega bradatega možá — očeta svojega, in Ribar ni bil hud, da je češče gledala zarjaveli obraz Dolinarjev, nego njegov; saj je očeta tákó dolgo pogrešala — uboga Jela!

Dolinar je takoj prodal posestvo na proséški poti, preselil se čez zimo z Jelo in Slakom v Trst, spomládi pa kupil lepšo vilo na nasprotni stráni Trsta.

Tudi tu je bil gozdič prijeten in vabèč.

Skozi gozd so se milo razlegale Jeline citre, katere je s prijetnim altom spremljala, pojóč:

»Tik mene na travico sel je,
In nisem mu rekla nikar;
Za roko me rahlo prijel je,
Braniti ni bilo mi mar.«

Tedaj je prišel Ribar, in nista se več bala, Jela ni več tožila, in vzdramil ju ni iz sladkih sanj Petrovičev zlobni posmeh!

Moja cvetíca.

Cvetíco hranim dražestne bóje,
Todà, oh, velo;
A kàdar gledam jo, srce môje
Več ni veselo.

Kakó se zopet mi v prejšnje sanje
Zataplja duša!
Radóst iz dóbe pijè nekdanje
In hòl okuša.

Za sliko slika mi v duši vstaja
In zopet pada;
A ko pred máno se to poraja,
Ne vstaja náda!

In kje ubóžcu mi je dobiti
Močí takóve,
Ki, véščá náde mrtvé buditi,
Na dan jih zóve?

Zamejski.

